

ICIP WORKING PAPERS:
2011/6

Mecanismes de Neocolonialisme

L'actual influència francesa
i britànica al Camerun i a Ghana

Diana Haag

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

Mecanismes de neocolonialisme

L'actual influència francesa i britànica
al Camerun i a Ghana

Diana Haag

Institut Català Internacional per la Pau
Barcelona, desembre de 2011

Gran Via de les Corts Catalanes 658, baixos · 08010 Barcelona

T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80

recerca.icip@gencat.cat | <http://www.icip.cat>

Editors

Javier Alcalde i Rafael Grasa

Consell editorial

Pablo Aguiar, Laia Balcells, Alfons Barceló, Gema Collantes-Celador,
Caterina Garcia, Abel Escribà, Tica Font, Antoni Pigrau, Xavier Pons,
Alejandro Pozo, Mònica Sabata, Jaume Saura, Josep Maria Terricabras
i Léonie Van Tongeren

Traducció

Josep Ventura

Disseny gràfic

Fundació Tam-Tam

Maquetació i impressió

Àtona, SL / gama, sl

ISSN

2013.5793 (edició online)

2013.5785 (edició en paper)



L'AUTORA

Diana Haag és llicenciada en traducció i recentment va completar un Màster en Relacions Internacionals a l'Institut Barcelona d'Estudis Internacionals (IBEI). Ha viatjat molt per l'Àfrica i ha estat un any treballant en projectes de desenvolupament a Sud-àfrica. Actualment li agradaria eixamplar la seva experiència professional amb projectes a l'Amèrica Llatina.

RESUM

Al llarg dels últims 50 anys, el concepte de neocolonialisme ha adquirit una importància central en el debats entre polítics i activistes sobre les dependències que encara afecten les antigues colònies, tot i que no hi ha consens sobre el seu significat exacte ni s'han desenvolupat eines per mesurar-lo. Aquest *working paper* té l'objectiu d'operativitzar el concepte de neocolonialisme per permetre'ns mesurar, amb una certa precisió, si aquest fenomen és present en un país determinat. Per fer-ho, es planteja un marc conceptual que inclou indicadors sobre la influència econòmica, política, financera i militar de les antigues potències colonials sobre les excolònies, i que s'aplica a dos casos d'estudi: el Camerun i Ghana. L'article descobreix que França conserva amb el Camerun una relació neocolonial en tots els sentits, mentre que el Regne Unit només manté sobre Ghana una influència econòmica i un lleuger control financer. En termes més generals, aquest *paper* identifica una tendència cap a la multilateralització i la privatització de les relacions, i estima que el marc conceptual és raonablement funcional.

Paraules clau: neocolonialisme, Camerun, Ghana, França, Regne Unit

ABSTRACT

Over the past 50 years, the concept of neo-colonialism has become central to the debate of politicians and activists in order to explain ongoing dependencies of former colonies, yet without a consensus on its exact meaning and its measurement being developed. This working paper aims at operationalising the concept of neo-colonialism to enable an approximate measurement of its existence in a given country. To do so, a conceptual framework covering criteria of economic, political, financial and military influence of the former colonial power on its ex-colony is established and applied to Cameroon and Ghana. The paper finds that France does preserve a neo-colonial relationship with Cameroon in all terms, while Britain only maintains economic influence and a slight financial control over Ghana. It more generally identifies a trend towards a multilateralisation and privatisation of the relations and considers the conceptual framework as reasonably functional.

Key words: Imperialism, Colonies, Politic Dependency, France, Britain, Cameroon, Ghana

RESUMEN

A lo largo de los últimos 50 años, el concepto de neocolonialismo ha adquirido una importancia central en los debates entre políticos y activistas sobre las dependencias que todavía atenazan a las antiguas colonias. Este *working paper* tiene el objetivo de operativizar el concepto de neocolonialismo para permitirnos medir si este fenómeno tiene presencia en un país determinado. Con este propósito, se plantea un marco conceptual que incluye indicadores sobre la influencia económica, política, financiera y militar de las antiguas potencias coloniales sobre sus excolonias, y que se aplica a Camerún y Ghana. El artículo descubre que Francia conserva con Camerún una relación neocolonial en todos los sentidos, mientras que el Reino Unido solamente mantiene sobre Ghana una influencia económica y un ligero control financiero. En general, este *paper* identifica una tendencia hacia la multilateralización y la privatización de las relaciones, y estima que el marco conceptual resulta razonablemente funcional.

Palabras clave: Neocolonialismo, Camerún, Ghana, Francia, Reino Unido

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	7
1. MARC TEÒRIC	8
1.1. EL CONCEPTE DE NEOCOLONIALISME	9
1.2. MARC CONCEPTUAL	12
2. ANTECEDENTS HISTÒRICS	16
2.1. FRANÇA I EL CAMERUN	16
2.2. EL REGNE UNIT I GHANA	19
2.3. FRANÇA I EL REGNE UNIT	21
3. LA PRESÈNCIA ACTUAL DEL NEOCOLONIALISME	23
3.1. CAMERUN	23
3.1.1. DEPENDÈNCIA ECONÒMICA	23
3.1.2. INTERFERÈNCIA POLÍTICA	25
3.1.3. DEPENDÈNCIA FINANCERA	26
3.1.4. PRESÈNCIA MILITAR	27
3.1.5. RECAPITULACIÓ	29
3.2. GHANA	30
3.2.1. DEPENDÈNCIA ECONÒMICA	30
3.2.2. INTERFERÈNCIA POLÍTICA	31
3.2.3. DEPENDÈNCIA FINANCERA	32
3.2.4. PRESÈNCIA MILITAR	33
3.2.5. RECAPITULACIÓ	34
4. PATRONS D'INFLUÈNCIA FRANCESA I BRITÀNICA	35
4.1. DIFERÈNCIES	35
4.2. SIMILITUDS	37
5. CONCLUSIONS	39
BIBLIOGRAFIA	42

INTRODUCCIÓ

A la dècada dels seixanta, quan la majoria d'estats africans van assolir la independència, el futur del continent a llarg termini semblava pròsper. Els països que acabaven d'independitzar-se disposaven de reserves gegantines de tot tipus de matèries primeres, de condicions naturals i geogràfiques favorables, i d'una població que es delia per agafar les regnes del seu país. Tanmateix, malgrat tots els esforços, cinquanta anys després la situació del continent no és significativament millor, i l'ajuda al desenvolupament procedent d'Occident no ha pogut assolir resultats positius a gran escala (Nkrumah, 1965). Des de fa algunes dècades, un nombre creixent d'escriptors i activistes han començat a denunciar el que, gràcies al primer president de Ghana, Kwame Nkrumah, es coneix amb el nom de *neocolonialisme*: l'existència d'una influència constant de les antigues potències colonials, que es manté després de la independència i que, en molts casos, és responsable d'una explotació excessiva dels recursos africans i inhibeix una acció política independent (Martin, 1985).

Des de llavors, el concepte de neocolonialisme ha gaudit de gran atenció política, provinent de la denúncia d'una multitud de formes diferents de dependència i d'interferència. No obstant això, no s'ha desenvolupat un consens sobre la definició d'aquest concepte ni sobre com mesurar-lo.

L'objectiu d'aquesta dissertació és, per tant, analitzar la possibilitat de fer operatiu, en termes acadèmics, el concepte de neocolonialisme, per tal d'intentar mesurar-ne la presència en diferents nacions i en diferents moments. La dissertació parteix de la hipòtesi que sí que és possible crear un model que permeti determinar raonablement bé la presència de neocolonialisme en un país determinat.

La metodologia de l'anàlisi consistirà a establir un marc conceptual amb criteris que, si se satisfan, indiquin que hi ha restriccions significatives sobre la independència d'un país, en termes polítics i econòmics, per aplicar-lo, tot seguit, a dos casos d'estudi. L'estudi empíric té l'objectiu d'analitzar i comparar tots dos casos pel que fa a la seva ac-

tual dependència econòmica, política, financera i militar, així com el propòsit d'avaluar la funcionalitat del marc analític.

L'anàlisi se centrarà en la influència de les principals antigues potències colonials a l'Àfrica, és a dir, França i el Regne Unit. Els dos casos triats són el Camerun i Ghana, per la seva estabilitat politicoeconòmica duradora i per la seva similitud en termes de mida, localització, geografia, presència de matèries primeres, moment en què es van independitzar, nombre d'habitants i PIB per capita. A més, Ghana és un cas d'estudi interessant, ja que va ser el primer estat africà a assolir la independència, i el seu president fou una de les figures capdavanteres a l'hora de denunciar el neocolonialisme. El Camerun, d'altra banda, es troba entre els països francòfons que mantenen una relació més estreta amb França i, a més, és un bon exemple de la competició que, a l'Àfrica, enfrontava França i el Regne Unit en el passat. L'estudi se centrarà en la presència actual de neocolonialisme i analitzarà el període que va de 2004 a 2011, que correspon als mandats actual i anterior a Ghana (mandats de quatre anys), i al mandat actual al Camerun (mandat de set anys).

En primer lloc, aquest article plantejarà un breu marc teòric que revisarà els principals aspectes del significat i de l'evolució del concepte de neocolonialisme, i establirà el marc conceptual que servirà per analitzar tots dos casos. El segon apartat plantejarà un breu resum dels antecedents històrics d'ambdós països. La tercera part aplicarà el marc conceptual als casos d'estudi de Ghana i el Camerun, amb una anàlisi de les pràctiques neocolonials actuals dutes a terme des de 2004. Finalment, la quarta part compararà les estratègies neocolonials francesa i britànica, i presentarà unes conclusions sobre la funcionalitat del marc teòric elaborat.

1. MARC TEÒRIC

Per presentar el concepte de neocolonialisme, s'exposen breument les concepcions més importants en la matèria i l'evolució del concepte. A continuació, es proposa el marc conceptual, que servirà per analitzar els dos casos d'estudis.

1.1. EL CONCEPTE DE NEOCOLONIALISME

Tot i que durant els darrers cinquanta anys se n'ha fet un ús freqüent, no hi ha una definició general del concepte ni se'n coneix un origen clarament identificable. Alguns autors n'atribueixen l'encunyació a Jean-Paul Sartre, una figura capdavantera en els cercles d'activistes anticolonials francòfons, que l'emprà per primera vegada l'any 1956 en un dels seus escrits (Sartre, 1964; Ardant, 1965).

D'altres consideren que es remunta al leninisme, en què s'emprava per descriure una nova forma de dominació aplicada sobre estats independents després del període colonial (Crozier, 1964; Kabunda Badi, 1991). D'acord amb aquesta concepció, les economies capitalistes occidentals depenen totalment dels recursos i de la mà d'obra de les seves colònies, per la qual cosa necessiten que després de la independència les colònies segueixin sotmeses a una relació de dependència respecte de la metròpoli (Crozier, 1964). De fet, Vasili Vajrushev definí el neocolonialisme com la política de colonialisme portada a terme per les potències imperialistes amb nous mecanismes ocults per reforçar el capitalisme, maximitzar els beneficis i mantenir la influència econòmica, política, ideològica i militar de l'època colonial (Vajrushev, 1974).

Una primera definició l'aportà la Conferència Panafricana, a la seva «Resolució sobre el neocolonialisme», de 1961; definia el neocolonialisme com «La supervivència del sistema colonial, tot i el reconeixement formal de la independència política, als països emergents, que esdevenen víctimes d'una forma indirecta i subtil de domini per mitjans polítics, econòmics, socials, militars o tècnics» (Martin, 1985, p. 191).

No obstant això, el terme només va atraure l'atenció internacional amb la publicació del llibre sobre el neocolonialisme de Kwame Nkrumah, que va ser el primer a denunciar i documentar l'existència d'una dependència continuada que afectava els països recentment independitzats. D'acord amb Nkrumah, l'essència del neocolonialisme consisteix en que l'Estat que hi és subjecte és oficialment independent i sobirà, mentre que les seves economia i acció política són controlades des de l'exterior (Nkrumah, 1965). Com segons l'argument leninista, el

neocolonialisme és considerat una forma adaptada de colonialisme, que s'aprofita de les debilitats dels estats acabats de descolonitzar per aconseguir guanys econòmics, polítics i culturals (Ardant, 1965), principalment mitjançant la cessió de poder polític a elits afins (Martin, 1985). L'objectiu és el mateix que durant el colonialisme: mantenir les antigues colònies en una posició de dependència que en permeti l'explotació econòmica (Kabunda Badi, 1991; Ardant, 1965).

Quins canvis s'apliquen per garantir la dependència? Són subtils, múltiples i varien d'acord amb la situació i la concepció de l'essència del neocolonialisme que es tingui (Ardant, 1965). Depenent de l'autor, els mecanismes del neocolonialisme poden incloure, entre d'altres: el control, pel governant neocolonial, dels preus dels productes primaris i manufacturats; l'obligació de comprar unes determinades quantitats de productes manufacturats i no competitius a l'antic dominador colonial i de vendre-li una quantitat determinada de matèries primeres a canvi; el monopoli de la metròpoli sobre el transport de béns; la condicionalitat de l'ajuda dissenyada per afavorir interessos comercials del país donant (com la reducció de les barreres comercials o l'obligació d'utilitzar part de l'ajuda per comprar béns o per afavorir empreses del país donant); el control del capital mitjançant tipus de canvi i sistemes bancaris imposats; la imposició del dret a influir en les decisions financeres internes; la influència exterior en l'elaboració de polítiques mitjançant el suborn de l'administració local o la instal·lació de funcionaris en càrrecs d'alt nivell; la contribució a cops d'Estat; la presència i les intervencions de les forces militars del governant neocolonial (Nkrumah, 1965; Vajrushev, 1974); acords de defensa; suport financer a governs afins; i assistència tècnica (Crozier, 1964).

A més, d'acord amb diversos autors, la dominació neocolonial també inclou la influència cultural i educativa, exercida a través de l'expatriació de mestres i ambaixadors culturals (Nkrumah, 1965), així com mitjançant l'educació a l'antiga metròpoli colonial de l'elit africana, que en promou l'adopció dels valors i els patrons de pensament occidentals (Kabunda Badi, 1991). En aquest sentit, el neocolonialisme es basa en el mateix culte a la superioritat que ja determinava les interaccions durant el colonialisme. A més, el complex d'inferioritat induït a

molts africans durant el període colonial, així com la convicció difusa (a la metròpoli) de la dependència d'Àfrica respecte del seu antic dominador colonial, tenen un paper important de fonament de la dominació neocolonial (Martin, 1985).

D'una manera similar, el fet que els mètodes neocolonials siguin menys directes i menys visibles fan que el neocolonialisme sigui més perillós que el colonialisme, ja que implica tenir poder sense la necessitat que el que l'exerceix es justifiqui i explotació sense protecció per al país que hi és subjecte. Així mateix, posposa el fet d'afrontar els problemes socials a les antigues colònies, ja que els dirigents deriven la seva autoritat del dirigent neocolonial en lloc de derivar-la de la seva població mateixa, la qual cosa en redueix la inclinació a promoure l'educació, els drets dels treballadors o qualsevol cosa que pogués posar en perill la dominació de l'autoritat neocolonial (Nkrumah, 1965).

D'acord amb determinades concepcions, el procés de descolonització mateix estava dissenyat per perpetuar la dependència dels països africans després de la independència (Martin, 1985), d'una banda mitjançant l'establiment de diversos privilegis que violen la sobirania dels estats africans i, de l'altra, per la integració en blocs econòmics com la zona del franc francès o l'àrea de la lliura esterlina (Crozier, 1964). Els privilegis establerts inclouen el manteniment de bases i tropes militars, la concessió de terres i de drets sobre matèries primeres, el dret a gestionar l'administració, l'exempció d'impostos a determinades empreses transnacionals, etc. (Nkrumah, 1965).

També, d'acord amb diversos autors, una part de l'estratègia neocolonial a l'Àfrica occidental consistia en l'anomenada balcanització, consistent en la divisió dels antics territoris de les colònies en estats petits i inviablès incapaços d'un desenvolupament independent (Martin, 1985; Nkrumah, 1965; Ardant, 1965; Amin, 1971). Aquesta fragmentació en unitats econòmicament massa petites i políticament segregades inhibeix un desenvolupament econòmic local adequat i, d'aquesta manera, incrementa la dependència respecte del capital estranger i debilita la posició negociadora del país en matèria comercial. A més, fomenta els conflictes interns i incrementa la necessitat de suport militar exterior (Nkrumah, 1965; Amin, 1971).

D'una manera similar, a moltes colònies la intensa explotació colonial era responsable d'un dèficit de les finances públiques abans de la independència, raó per la qual l'estancament econòmic i l'ineficiència de l'administració sovint són herències directes del període colonial (Amin, 1971).

Originalment, el concepte de neocolonialisme només s'emprava per descriure les pràctiques d'antics governs colonials com els de França i Anglaterra (Ardant, 1965; Nkrumah, 1965). Tanmateix, poc a poc també començà a definir la dominació econòmica exercida per altres grans potències, com els EUA, la Unió Soviètica i la Xina. A més, més endavant l'explotació per empreses transnacionals i els programes de cooperació d'organitzacions internacionals en països en vies de desenvolupament també han estat creixentment incloses en el neocolonialisme (Ardant, 1965; Kabunda Badi, 1991). Aquesta difusió i amplificació, així com l'ús excessiu o erroni del terme (Ardant, 1965), són els principals responsables de l'abstracció i de la falta de credibilitat que el concepte de neocolonialisme ha patit en els últims cinquanta anys.

És important tenir en compte que el neocolonialisme no només ha servit per denunciar pràctiques que realment se'n poden considerar part, sinó que per als líders africans també ha estat una eina poderosa per mobilitzar i unir el seu poble després de la independència, per desviar l'atenció dels problemes interns i per exonerar-se dels fracassos propis (Ardant, 1965).

1.2. MARC CONCEPTUAL

Atès que no hi ha una definició oficial del concepte de neocolonialisme i que els diversos autors divergeixen pel que fa als mecanismes que el conformen, l'anàlisi de la presència actual de neocolonialisme al Camerun i a Ghana es basarà en una concepció pròpia que només inclou els mecanismes fonamentals de la dominació neocolonial.

Com sosté Guy Martin, el neocolonialisme és el sistema resultant d'una aliança entre l'antiga potència colonial i l'elit de l'excolònia, amb l'objectiu de defensar interessos econòmics, generalment en perjudici de la població africana. Sovint, aquesta aliança es manté per mitjans

militars i financers que protegeixen, reinstal·len i controlen uns líders favorables (Martin, 1985).

Partint d'aquesta descripció, el present article defineix el neocolonialisme com: un sistema retroalimentat de dominació i explotació instal·lat i conservat per l'antiga autoritat colonial a la seva excolònia, en què mitjans econòmics, financers i militars serveixen per mantenir al poder líders afins i per imposar polítiques favorables que els garanteixin, de nou, beneficis econòmics i financers.

D'acord amb aquesta definició, s'estableixen quatre criteris i la manera de mesurar-los, amb el propòsit d'analitzar la presència actual de neocolonialisme en els dos casos d'estudi seleccionats. Atès que el neocolonialisme representa una combinació de diversos tipus de dependències, es determina que hi ha presència del neocolonialisme només si hi ha presència de tres dels quatre indicadors següents:

1. Influència econòmica:

- presència de, com a mínim, un acord comercial important que perpetuï els patrons comercials colonials mantenint:
 - preus d'importació i exportació determinats unilateralment per França/Regne Unit
 - quantitats d'importació i exportació determinades unilateralment per França/Regne Unit
 - accés monopolista per a les empreses franceses/britàniques
 - monopoli francès/britànic sobre el transport

O BÉ

- com a mínim un cas important documentat de tracte de favor a empreses franceses/britàniques, com:
 - la concessió a una empresa francesa/britànica de condicions millors que a les empreses locals
 - infraccions legals d'una empresa francesa/britànica que no tinguin conseqüències judicials

2. Interferència política:

- suport al líder polític per institucions o empreses franceses/britàniques, mitjançant:

- pagaments directes al partit guanyador
- manipulació de la població a favor del partit guanyador
- manipulació de les eleccions mateixes a favor del partit guanyador

O BÉ

- existència de, com a mínim, un cas important d'intervenció directa francesa/britànica en la política interna, com:
 - suborns a polítics locals que comportin polítiques favorables decisives
 - presència de personal francès/britànic en càrrecs governamentals decisius

3. Dependència financera:

- presència de control monetari, mitjançant:
 - tipus de canvi fixats per França/Regne Unit
 - influència francesa/britànica en l'elaboració de polítiques financeres a l'excolònia
 - les reserves monetàries de l'excolònia són controlades per França/Regne Unit

O BÉ

- casos de mal ús de l'ajuda al desenvolupament per:
 - inversió en estructures militars franceses/britàniques
 - inversió en infraestructures que beneficiïn les empreses franceses/britàniques

4. Presència militar:

- existència d'acords de defensa entre França/Regne Unit i l'excolònia, pels quals es garanteixi la seguretat dels seus líders a canvi de condicions econòmiques favorables, com:
 - accés avantatjós o exclusiu a recursos
 - una quantitat fixada de béns que el país africà ha d'importar

O BÉ

- casos d'intervenció militar amb l'objectiu de:
 - contenir rebel·lions i protegir els governants al poder
 - defensar la població francesa/britànica de la població local

- donar suport a les empreses franceses/britàniques

Els criteris establerts en el marc conceptual pretenen centrar l'atenció en una forma intervencionista i directa de neocolonialisme practicada per les antigues potències colonials. Exclouen el que es podria considerar un llegat del sistema colonial, com les conseqüències de la balcanització de la zona i les estructures polítiques i socials heretades del període colonial. Els criteris tampoc no tenen en compte les pràctiques imperialistes de les empreses transnacionals *per se*, tot i que les considera una part deplorable del conjunt de les interaccions entre els països industrialitzats i els països en vies de desenvolupament i, per tant, un fenomen global que no es considera neocolonial si no és directament vinculat amb els interessos polítics de l'antiga autoritat colonial. De la mateixa manera, en els dos casos d'estudis generalment no es tindrà en compte el paper de les organitzacions internacionals i dels paradisos fiscals, que poden contribuir a les pràctiques neocolonials. Igualment, la condicionalitat lligada a l'ajuda bilateral i multilateral no serà considerada una eina neocolonial. És a dir, s'entén que l'ajuda és sempre guiada per interessos i també part de relacions més generals entre els països prestataris i els prestadors.

Aquestes limitacions tenen com a conseqüència una concepció força restringida del neocolonialisme, que podria passar per alt alguns aspectes més subtils de les pràctiques neocolonials. Malgrat tot, aquest procediment facilita que ens centrem en els aspectes essencials i centrals del neocolonialisme i permetrà que en mesurem la presència en els temps actuals.

Per raons d'espai i de temps, però, l'anàlisi només presentarà, per provar la presència de neocolonialisme, un nombre mínim de casos importants d'influència política, econòmica, financera o militar. No tindrà, doncs, en compte totes les infraccions que tingueren lloc durant el període analitzat.

2. ANTECEDENTS HISTÒRICS

La manera d'interactuar de França i el Camerun, així com el Regne Unit i Ghana, en el passat té un impacte significatiu en la presència actual de neocolonialisme, per la qual cosa a continuació s'exposa breument la història recent del Camerun i de Ghana, i la implicació de França i el Regne Unit.

2.1. FRANÇA I EL CAMERUN

El Camerun, que originalment era una colònia d'Alemanya, passà a mans de França i el Regne Unit durant la Primera Guerra Mundial. L'annexió fou confirmada pel Tractat de Versalles i per la Lliga de les Nacions, de manera que dos terços del territori original s'assignaven al govern francès i les terres muntanyoses del sud-oest s'assignaven a l'autoritat britànica. Després d'un període d'insurgència, el Camerun francès assolí la independència l'any 1960. El 1961 s'hi uní el Camerun britànic, al sud, a través d'un plebiscit organitzat per les Nacions Unides (NU), mentre que la part nord del Camerun britànic va escollir unir-se a Nigèria (Historyworld, 2000; Encyclopedia Britannica, 2000; Somalipress, 2009; Encyclopedia of the Nations, 2011). La transició a la independència va estar vinculada a la negociació amb França de tractats bilaterals, que determinaven afers de defensa, política exterior, economia i finances, així com qüestions d'assistència tècnica. La concessió de sobirania no només requeria l'adopció del model constitucional de la V República francesa, sinó que també institucionalitzà la preeminència política, econòmica, monetària i cultural francesa sobre el nou Estat camerunès (Martin, 1985).

El primer president, Ahmadou Ahidjo, va establir un règim autòritari repressiu de partit únic amb una economia liberal de mercat. L'any 1982, el poder passà a mans de l'actual president, Paul Biya. En resposta a la creixent pressió internacional a favor de canvis constitucionals, el país va celebrar les seves primeres eleccions multipartidistes l'any 1992, que Biya va guanyar. Tant les eleccions de 1992 com les

de 1997 van suscitar acusacions de frau procedents de diverses institucions locals i internacionals. Durant la dècada dels vuitanta, el Camerun experimentà una crisi econòmica greu, a què es respongué amb programes d'ajustament estructurals implementats pel Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional (FMI), que no van tenir un èxit significatiu (Historyworld, 2000; Encyclopedia of the Nations, 2011).

Per a França, el Camerun constituïa una font vital de matèries primeres, especialment petroli, bauxita i alumini, així com un mercat important per als seus béns manufacturats i un mercat per a inversions de capital (Martin, 1985). Prop del 70% de l'extracció de petroli per companyies franceses es concentrava en el Camerun, Angola, el Congo i Gabon (Martin, 1995). D'acord amb diversos autors i ONG, en el passat França mantenia un fort control sobre el Camerun, la qual cosa garantia un entorn estable i favorable per a les empreses franceses (Survie, 2009). De fet, el Camerun es considerava una peça central dels interessos francesos a l'Àfrica, juntament amb el Senegal, la Costa d'Ivori i Gabon. El seu passat parcialment britànic alimentà encara més la intervenció política francesa en diverses ocasions, amb la finalitat d'inhibir una expansió dels interessos britànics (Schraeder, 1997).

La influència francesa solia operar basant-se en una atapeïda xarxa d'institucions formals i informals que permetia un control indirecte sobre l'elit i la burocràcia locals. En aquesta xarxa, les principals decisions respecte d'Àfrica requeïen casi exclusivament en el president de França i el seu assessor sobre afers africans, i incloïen reunions regulars amb líders africans i l'organització de cimera francoafricanes bi-anuals (Martin, 1985; Schraeder, 1997).

Els acords de cooperació i defensa garantien a França un accés exclusiu o privilegiat a matèries primeres i facilitaven el manteniment de relacions comercials asimètriques. De fet, el paper del Camerun es limitava en gran manera a la provisió de béns primaris, mentre que les activitats de comerç, màrqueting i transport eren monopoli d'empreses franceses, de manera que la balança comercial tenia regularment un saldo positiu per a França (Martin, 1985; Goldsborough, 1979).

L'any 1947 es creà la zona del franc francès, que establia el franc CFA com a moneda general compartida per tots els estats francòfons

de l'Àfrica occidental i que tenia una paritat fixa de 50:1 amb el franc francès (Schraeder, 1997; Goldsborough, 1979).¹ L'àrea monetària comportava el control francès de l'emissió de moneda i de totes les activitats financeres i polítiques pressupostàries, així com l'administració dels beneficis al Tresor francès, la qual cosa feia dependre totes les decisions del consentiment de França (Nkrumah, 1965). Després de les pressions d'estats africans a favor de l'autonomia monetària, França va haver de fer reformes el 1955, el 1967 i el 1973, que entre altres coses van concedir la convertibilitat del CFA fora de l'àrea del franc, la possibilitat de demanar préstecs i d'invertir fora de l'àrea del CFA i l'africanització de les juntes directives (Mensah, 1979). L'any 1994 el CFA es va devaluar un 50% com a resposta a la seva sobrevaloració i al creixent contraban transfronterer. Tot i que era una decisió raonablement racional per a França, la devaluació va tenir unes conseqüències devastadores a curt termini per a la població de la zona del CFA (Martin, 1995).

Així mateix, França també mantingué la seva presència militar després de la independència, establint acords d'assistència militar i de defensa que podien donar cobertura al que senzillament era una presència militar, així com intervencions directes secretes i oficials, la provisió d'armes, i la protecció davant de cops d'Estat o l'assistència per portar-los a terme (Waulthier, 1972). Al Camerun, la presència de tropes franceses sempre ha estat limitada en comparació amb països com Gabon, el Senegal o la Costa d'Ivori, i no hi ha hagut intervencions directes oficials (Ministère de la Défense, 2006).

La institucionalització de vincles lingüístics i culturals amb totes les seves antigues colònies sota la denominació de «La Francophonie» constituïa un altra peça clau de la influència francesa i reforçava l'assimilació de la cultura i l'ideologia franceses per les elits locals (Martin, 1985).

1. Després de la devaluació de 1994, la paritat es fixà al 100:1.

2.2. EL REGNE UNIT I GHANA

Durant el període colonial, durant molt de temps Ghana va ser la colònia més rica del Regne Unit, principalment gràcies a l'exploració de mines d'or a gran escala. Amb la creixent puixança dels moviments independentistes, el Regne Unit va decidir concedir la independència a Ghana el 1957, com a primícia a l'Àfrica, principalment per evitar una guerra colonial que hauria malmès els interessos econòmics britànics (Nkrumah, 1965; Mongabay, 1994). Els primers anys des de la independència, Ghana va continuar aplicant una política econòmica liberal, tot i que establí noves empreses locals que competirien amb les estrangeres, especialment en l'exportació de cacau, or i fusta, que constitueixen els mercats més importants del país. Tanmateix, la nacionalització assolida fou minsa, les empreses estrangeres van mantenir la seva posició dominant i l'activitat econòmica de l'Estat incrementà el dèficit nacional (Esseks, 1971; Amin, 1971).

Les primeres eleccions democràtiques, l'any 1961, van portar al poder Kwame Nkrumah, que adoptà una política orientada a assolir la independència econòmica mitjançant nombroses iniciatives d'intervenció governamental (Mongabay, 1994). Expandint gradualment les empreses estatals i posant limitacions a les empreses privades estrangeres, Ghana va ser capaç de nacionalitzar diverses branques de l'economia i de fomentar la industrialització local, de manera que la producció es va doblar en quatre anys. No obstant això, aquest desenvolupament positiu estava vinculat a un increment enorme del deute i la corrupció, i comportà la pèrdua de suport polític entre l'elit empresarial local i l'aïllament respecte de la comunitat internacional (Amin, 1971; Esseks, 1971). Aquests problemes, sumats a l'empitjorament del nivell de vida resultant de la inflació i la caiguda dels preus del cacau, portaren finalment al cop militar de 1966, que derrocà a Nkrumah. El període següent es caracteritzà per cops d'Estat i canvis de govern recurrents i pel retorn a polítiques liberals prooccidentals (Amin, 1971).

De 1981 en endavant, sota el govern de Rawlings, s'aplicaren polítiques de marcat caràcter liberal —guiades per les directrius dels programes d'ajustament estructural del Banc Mundial amb l'objectiu

d'estimular la inversió privada i el creixement econòmic— que realment van tenir l'efecte d'invertir la tendència negativa del creixement. No obstant això, no van millorar el nivell de vida de la població, ja que les infraestructures finalment beneficiaven principalment els objectius industrials, i l'increment de les exportacions de béns primaris convencionals (cacau, or i fusta) reforçà els patrons colonials de comerç i inhibí la industrialització, mentre que es retallà la despesa social. L'any 1992, la instauració d'una nova constitució reintroduí les eleccions i un sistema multipartidista, de manera que garantia una certa estabilitat política (Mongabay, 1994).

Per al Regne Unit, Ghana és un proveïdor important de matèries primeres com l'or, la fusta, el petroli, els diamants, el manganès i altres minerals, així com un mercat per a béns manufacturats i per al capital. A canvi, el Regne Unit és el principal soci comercial de Ghana (British High Commission, 2009). Mentre que els minerals i els diamants són comercialitzats per empreses que al menys són parcialment ghaneses, com AngloGold Ashanti o la Precious Minerals Marketing Company, l'explotació petrolera és controlada gairebé totalment per transnacionals estrangeres (Kraus, 2002; Mongabay, 1994). El Departament de Comerç i Inversió del govern britànic (UK Trade and Investment Department) ha estat el principal responsable de la coordinació dels interessos empresarials del país a Ghana, i ofereix informes de mercats, socis potencials i contactes personals, sobretot pel que fa al comerç d'equipament i entrenament de defensa i seguretat d'alta tecnologia, programari informàtic, i tecnologia de generació d'energia (British High Commission, 2011).

Des de la independència de Ghana, el Regne Unit ha influït en l'economia mitjançant una forta presència d'empreses transnacionals. Tanmateix, a causa del foment de la indústria local durant els primers anys de govern d'Nkrumah, en la seva relació amb aquestes empreses estrangeres, el país ha estat en una posició de negociació relativament més forta que altres països africans (Nkrumah, 1965). La majoria de les exportacions de manganès i de diamants es va produir a través de dues empreses nacionals, Ghana National Manganese Corporation i Ghana Consolidated Diamonds. A més, part del transport era contro-

lat pel servei de marina mercant de Ghana, que disposava de més de sis vaixells de càrrega. Malgrat tot, l'exportació de fusta, que conforma una fracció considerable del PIB, era controlada en gran part per empreses estrangeres i presentava molts casos de contraban, corrupció i robatoris. A més, la mineria de l'or era controlada majoritàriament per empreses estrangeres. L'explotació patí un declivi significatiu durant el mandat de Nkrumah i només va tornar a rebre un impuls el 1986, amb la Llei de minerals i mineria, que incrementava les desgravacions sobre béns de capital, reduïa els impostos i permetia l'ús de comptes bancaris a l'estranger. En temps més recents, el govern ghanès només retenia prop del 25% de l'empresa minera més important, AngloGold Ashanti (Mongabay, 1994).

Tanmateix, políticament Ghana ha gaudit d'un notable grau d'independència, en part gràcies a la seva posició de país no alineat. Hi ha hagut rumors que el cop militar de 1966 rebé el suport del Regne Unit, però no se n'han presentat proves (Mongabay, 1994). A més, Ghana no va trigar a garantir la seva independència financera abandonant la West African Currency Board (Junta Monetària de l'Àfrica Occidental), que era part de la zona de la lliura esterlina, i establint un banc central i una moneda propis ja l'any 1957 (Mensah, 1979).

El Regne Unit ha mantingut una forta presència militar a Ghana fins l'any 1971 mitjançant el «Joint services training team agreement», un acord de col·laboració que proporcionava suport a l'exèrcit ghanès en forma d'assessoria i entrenament. Un cop l'acord deixà de ser vigent, Ghana diversificà les seves fonts d'assistència militar exterior, tot i que el Regne Unit seguia sent una de les principals potències implicades (Mongabay, 1994; British High Commission, 2011).

2.3. FRANÇA I EL REGNE UNIT

Des de temps colonials, França i el Regne Unit alimentaren una gran rivalitat al continent africà. Després de la independència de les seves colònies, ambdós països fonamentaren els esforços per incrementar la seva àrea d'influència establint àrees monetàries, acords de comerç i defensa i institucions com La Francophonie i la Commonwealth (Di-

ouf, 2001). Especialment, França solia nodrir una profunda animadversió envers el Regne Unit, temerosa que els països francòfons s'hi alineessin. En el passat, el Camerun ha estat un bon exemple de les sospites de França envers el Regne Unit. De fet, França donava suport regularment a candidats francesos a la presidència per garantir la continuïtat de la preeminència de la llengua i la cultura franceses al Camerun (Waulthier, 1972). No obstant això, al llarg de les últimes dècades aquesta competició s'ha reduït significativament, especialment pel que fa a la influència política (Diouf, 2001).

3. LA PRESÈNCIA ACTUAL DEL NEOCOLONIALISME

Un cop analitzades les relacions passades, el marc conceptual establert s'aplicarà al període d'anàlisi, que va de 2004 a 2011.

3.1. CAMERUN

Per aportar proves de l'existència actual d'una influència neocolonial francesa al Camerun, s'analitzen, d'acord amb el marc conceptual, els casos de dependència econòmica, interferència política, dependència financera i presència militar.

3.1.1. DEPENDÈNCIA ECONÒMICA

Perpetuació dels patrons de comerç colonials:

França és el primer soci comercial del Camerun, amb un intercanvi comercial de prop de 860 milions d'euros l'any 2009. No obstant això, la balança comercial és negativa per al Camerun, amb 597 milions d'importacions des de França i només 263 milions d'euros d'exportacions cameruneses (France Diplomatie, 2011).

Al llarg de les darreres dècades, la multitud d'acords comercials entre França i el Camerun han donat pas cada vegada més a acords mul-

tilaterals entre la Comunitat Econòmica Europea (CEE) o el grup d'Estats d'Àfrica, el Carib i el Pacífic (ACP), dels quals el més recent és l'acord de Cotonou de 2000, que en gran manera manté els estats de l'ACP en el paper de proveïdors de matèries primeres. A més, encara existeixen moltes pràctiques monopolístiques que els antics acords bilaterals ja facilitaven. Per exemple, l'empresa francesa Bolloré ha exercit un notable grau de monopoli sobre el sistema de transports camerunès, mitjançant seu control de la xarxa ferroviària camerunesa (Camrail), del transport amb camió, de la majoria del port a Douala i també del transport de mercaderies cap a Europa (Survie, 2009).

Tracte de favor per a les empreses franceses:

Hi ha innombrables casos de tracte de favor a empreses estrangeres, en particular empreses franceses, especialment en termes de no interposar demandes per la infracció de la llei. Alguns dels casos més importants corresponen a l'explotació il·legal de la fusta. Gairebé un terç de totes les àrees d'explotació forestal són controlades per empreses franceses com Thanry, Bolloré, Coron i Rougier, la majoria de les quals, d'acord amb el Banc Mundial i el Departament de Desenvolupament Internacional del Regne Unit (Department for International Development), actuen de manera totalment o parcialment il·legal sense resultar demandades (Global Forest Watch, 2000; Transparency International, 2003). Des de l'establiment del Ministeri de Medi Ambient i Boscos del Camerun, s'ha incrementat la transparència en la gestió de les concessions i en la vigilància d'accions il·legals (FAO, 2005). Malgrat tot, el govern encara pateix una corrupció notable, que comporta un accés restringit a documents importants i, consegüentment, problemes per al procés judicial (Global Witness, 2003). A part de tenir conseqüències devastadores per al medi ambient i les comunitats locals, la impunitat de la tala il·legal també porta a una evasió fiscal estimada de prop de 5-10 milions de dòlars l'any (FAO, 2005).

Altres exemples d'infraccions de la llei que no tenen conseqüències són l'apropiació il·legal de terres per plantacions de canya de sucre mitjançant l'expropiació a la població local per l'empresa transnacional francesa Somdiaa (Primo, 2011) i les expropiacions i les violacions

dels drets humans registrats a les plantacions de Bolloré Socapalm (Mujongue, 2011).

A més, sembla ser que empreses com Bolloré, Rougier i Elf utilitzen mercenaris de l'empresa Africa Security Cameroun SARL, que regularment responen amb violència a les protestes dels treballadors sense afrontar conseqüències judicials (Primo, 2011; Mujongue, 2011).

3.1.2. INTERFERÈNCIA POLÍTICA

Suport al líder polític:

A les eleccions presidencials del Camerun de 2004, vencé Paul Biya, amb un 70,92% dels vots (African Elections Database, 2011) i, d'acord amb moltes fonts, amb irregularitats clares en el procés electoral, com limitacions en el registre dels votants i l'ús de tinta que es podia netejar (Laurean, 2005; Commonwealth Observer Group, 2004; Cameroononline, 2011; Somalipress, 2009b).

En totes les eleccions anteriors, la campanya de Biya tenia com a principal patrocinador la companyia petroliera francesa Elf Aquitaine. En una declaració sobre el procés per corrupció d'Elf, Alfred Sirven, exmàner d'Elf, afirmava que:

«Un dia, vaig ser rebut a la presidència camerunesa pel president Paul Biya. Necessitava 45 milions per a la seva campanya. Érem tot dos sols; aquella gent no confia en ningú. Necessiten diners en metàl·lic i necessiten que d'aquests diners no en sàpiga res el ministre de Finances. Es per això que el grup Elf organitzen [empreses/comptes] fora del país que escapen a qualsevol control, inclòs el control de les autoritats locals que no són segurs que [al seu torn] puguin controlar [...]» (Survie, 2009 p.104).

No hi ha proves que la mateixa pràctica s'emprés a la campanya electoral de 2004. Tanmateix, els beneficis del petroli segueixen sense estar inclosos en el pressupost nacional i segueixen existint comptes a l'estranger establerts per ELF. A més, en una declaració oficial, l'antic president d'Elf, Loïk Le Floch-Pringent, admeté que, sense el suport d'Elf, Biya probablement ja no ocuparia el poder (The Frontier Telegraph, 2007).

Intervenció en la política interna:

Quant a la presència de personal francès en càrrecs amb capacitat decisòria del govern del Camerun, tots els alts càrrecs que solien estar en mans de francesos durant les dècades dels vuitanta i els noranta, com el de secretari de la presidència, secretari general, secretari personal del cap d'Estat, etc., avui en dia són ocupats per camerunesos (Martin, 1985; República del Camerun, 2011).

Malgrat tot, la corrupció és un problema de primer ordre. D'acord amb Transparency International i els indicadors de governança del Banc Mundial, el Camerun és un dels països més corruptes del món i es caracteritza per un baix nivell de responsabilitat del govern, per un escàs respecte a l'estat de dret i perquè prop del 50% dels camerunesos admeten que paguen suborns amb regularitat. Aquesta situació fomenta les males pràctiques de les transnacionals i redueix el grau de coneixement sobre els casos de suborn (Transparency International, 2010; Worldwide Governance Indicators, 2010; Somalipress, 2009b).

3.1.3. DEPENDÈNCIA FINANCERA

Control monetari:

França encara exerceix un control monetari molt complet sobre les seves antigues colònies. Quan l'euro s'introduí l'any 1999, el franc CFA hi fou vinculat a una paritat fixa, com ho havia estat abans al franc francès (Banque de France, a). França encara domina bona part de la presa de decisions sobre l'àrea del CFA i, segons l'acord amb la Comissió Europea, només necessita consultar la Comissió en cas de canvis de gran abast que afectin tota l'euroàrea (Rat der Europäischen Union, 1998).

Les convencions amb els països africans de l'àrea del CFA, inclòs el Camerun, atorguen competències de gran importància a França. De fet, les decisions relatives a la política monetària de tota l'àrea quasi mai es poden prendre sense el consentiment de França (Banque de France, b; Banque de France, c). Tot i que només una minoria del consell d'administració del banc central de la zona del CFA està formada per francesos, el fet que totes les decisions importants hagin de ser aprovades per unanimitat o per una gran majoria reforçada li atorga a França un poder de

veto *de facto* (Nabakwe, 2002). A més, les convencions estipulen condicions amb implicacions profundes en la política financera interna dels països, incloses condicions sobre la política fiscal dels països (Banque de France, b; Banque de France, c). Addicionalment, com passava abans amb el franc francès, el CFA només té convertibilitat directa amb l'euro a través del Banc Central de França (Banque de France), igual que el franc CFA de l'àrea de l'Àfrica occidental i el de l'àrea de l'Àfrica central no són directament convertibles entre si sense el permís del Banc Central francès. D'una manera similar, tots els països del CFA tenen la obligació de dipositar un 65% de les seves reserves monetàries al Tresor de França, el que implica una enorme fuga de capitals (PNB Paribas, 2001).

Abusos en l'ajuda al desenvolupament:

En l'ajuda al desenvolupament, hi ha diversos casos d'abús a favor dels interessos econòmics francesos. D'acord amb Survie, la major part de l'ajuda francesa torna a França en forma de compra de béns i serveis francesos, o bé serveix per generar infraestructures que principalment beneficien les empreses franceses (S survie, 2009). Les dades referents a anys anteriors estimen una taxa de retorn de més del 50% (Martin, 1985). Les xifres actuals no són disponibles, en part perquè durant les últimes dècades l'ajuda ha experimentat una multilateralització creixent i s'ha canalitzat per institucions financeres internacionals (IFI) (Alliance Sud, 2011).

Un dels projectes de desenvolupament més controvertits, implementat al Camerun amb finançament parcial del Banc Mundial, és l'oleoducte Txad-Camerun que es completà el 2003/2004. El projecte era una aliança empresarial de diverses empreses petrolieres estrangeres liderada per Exxon Mobil i s'implementà principalment gràcies als fons del Banc Mundial, tot i la intensa resistència de la societat civil local i d'ONG que s'hi implicaren. De fet, molts grups de la societat civil van demanar una moratòria fins que la capacitat del govern millores i les institucions democràtiques es reforcessin, per garantir que el projecte beneficiés el conjunt de la població (SIPA; BIC, 2011).

3.1.4. PRESENCIA MILITAR

Acords de defensa:

Segons la doctrina oficial, les intervencions militars franceses només es produeixen a petició del govern africà corresponent o dins del marc d'un acord de defensa, raó per la qual aquests acords constitueixen l'espina dorsal de les relacions militars franceses amb les seves antigues colònies africanes (Martin, 1985). Els acords de defensa generalment tenen l'origen en els temps colonials i representen un pacte entre França i un governant africà en què ofereixen protecció militar a canvi d'un accés favorable a les matèries primeres. El contingut d'aquests acords no és accessible per al públic (Survie, 2010).

A França, les decisions militars sobre l'Àfrica recauen exclusivament en el president, que, d'acord amb la constitució francesa, no necessita l'aprovació del parlament. L'any 2008, el president Sarkozy inicià la renegociació dels acords de defensa i la seva reforma per convertir-los en «acords de partenariat de defensa», d'entre els quals l'acord amb el Camerun es tancà l'any 2009 (France Diplomatie, 2011). Se suposava que els nous acords es publicarien, però encara no han estat fets públics, de manera que se sospita que la renegociació ha tingut un resultat força limitat i simbòlic (Survie, 2010).

Tanmateix, la realitat de les intervencions sovint no es correspon amb els acords. En el passat hi ha hagut casos d'intervencions sense acords, així com de no-intervencions tot i la presència d'acords. De fet, França disposa de forces de desplegament ràpid (FAR) capaces d'intervenir amb poca antelació en tots els països africans des d'una base a França (Martin, 1985; Grey, 1990).

A més, existeixen diversos acords militars menors, que resulten encara menys accessibles. D'una manera similar, les forces armades o les empreses franceses financen mercenaris i una part de les forces cameruneses (Survie, 2010). Per exemple, sembla que la companyia petroliera Total ha estat finançant sis de les deu divisions d'infanteria de marina del Camerun per garantir-se la protecció de les plataformes de petroli (Survie, 2009b).

Intervencions militars:

França considera que el Camerun és el seu principal soci quant a la cooperació militar a l'Àfrica (France Diplomatie, 2011), tot i que només hi té 50 soldats destinats permanentment, en comparació amb els 2.900 que té destinats a Djibuti (Deshayes, 2008). El més probable és que la causa es trobi en la intensa relació comercial-militar, que es posa de manifest en l'increment constant del pressupost de defensa del Camerun (155.203.000 milions de CFA l'any 2008) i en la provisió de material militar per empreses franceses (Survie, 2009).

No obstant això, al llarg del període analitzat no hi ha hagut intervencions directes de les forces armades franceses. Les protestes el febrer de 2008 a Douala contra la degradació del nivell de vida i els canvis constitucionals projectats, que pretenien permetre un nombre il·limitat de mandats presidencials, van motivar una violenta resposta de l'exèrcit camerunès i van causar més de 139 morts i innumbrables violacions greus dels drets humans. Tanmateix, no s'hi ha informat de cap intervenció de les forces militars franceses (Essoh, 2009; Observatoire National des Droits de l'Homme, 2008).

3.1.5. RECAPITULACIÓ

Clarament, França conserva una intensa influència econòmica sobre el Camerun, d'una banda mitjançant acords bilaterals i multilaterals que mantenen els patrons colonials de comerç, desincentiven la diversificació i inhibeixen una industrialització adequada, i, d'altra banda, mitjançant la presència d'empreses transnacionals que debiliten la capacitat judicial de l'Estat perquè gaudeixen d'un tracte favorable en molts aspectes.

En el període 2004-2011, també hi existeix una interferència política bastant intensa que es manifesta en el suport financer a Paul Biya per mantenir-lo en el poder després de trenta anys de lideratge. Tanmateix, la influència política va disminuir clarament respecte als anys vuitanta i noranta, ja que actualment tots els càrrecs governamentals importants són ocupats per camerunesos. Malgrat tot, és probable que l'elevat nivell de corrupció beneficiï els interessos francesos.

La influència financera és, amb la major probabilitat, el factor que més determina la dependència del Camerun respecte de França. El fort control monetari inhibeix en gran manera una política financera i pressupostària camerunesa independent. A més, hi ha casos d'abús en què l'ajuda multilateral al desenvolupament es dedica a objectius al servei de les empreses franceses al país.

Malgrat que no hi hagi evidència d'intervencions militars directes durant el període d'anàlisi, França també manté un estret control militar sobre el Camerun, especialment a través del manteniment d'acords de defensa amb els governants d'aquest país.

Per tant, no hi ha dubte que França manté influència econòmica, interferència política i presència militar al Camerun, que a més hi té una relació de dependència financera. Conseqüentment, d'acord amb els criteris preestablerts, la relació de França amb el Camerun es pot definir com de neocolonialisme.

3.2. GHANA

Un cop analitzada la relació actual entre França i el Camerun, el marc conceptual s'aplicarà a la presència del Regne Unit a Ghana.

3.2.1. DEPENDÈNCIA ECONÒMICA

Perpetuació dels patrons de comerç colonials:

Ghana i el Regne Unit també formen part de l'Acord de Cotonou de 2000, que anava precedit de les convencions de Yaoundé de 1964 i 1971, que establien preus i quantitats per als intercanvis de matèries primeres i béns manufacturats, i de les convencions de Lomé de 1975, 1979, 1984 i 1989, signades entre la CEE i els països de l'ACP (Martin, 1984; Cortés, 1987; Diouf, 2001). Les convencions de Lomé introduïren mecanismes d'assegurança (Stabex i Sysmin) que protegirien els països de l'ACP de la pèrdua de beneficis en situacions econòmiques o mediambientals difícils (Martin, 1984). No obstant això, les diverses condicions lligades al suport financer contribuïen en gran manera a perpetuar els patrons de comerç colonials del comerç, ja que desincentivaven la diversificació i inhibien la industrialització, a més que garantien un accés continuat

dels països de la CEE a les matèries primeres (Merinero, 2001; Cortés, 1987). Suposadament, l'Acord de Cotonou de 2000 substituï els mecanismes Stabex i Sysmin per convencions de lliure intercanvi. Tanmateix, el desigual règim de comerç segueix existint, de manera que la CEE controla la major part de la presa de decisions i manté el proteccionisme dels seus països mentre que s'obren els mercats de l'ACP (Diouf, 2001).

A més, les empreses estrangeres gaudeixen d'un clar accés monopolístic a recursos. Malgrat tot, les empreses britàniques només són una part de les empreses presents al país (Mongabay, 1994).

Quant a un monopoli en els transports, Ghana disposa d'una petita empresa pública de transports amb vaixells mercants (Mongabay, 1994).

Tracte de favor a empreses britàniques:

S'ha informat de casos de tracte favorable a empreses britàniques durant el període d'anàlisi, sobretot relacionats amb l'existència d'infraccions de la llei mancades de seguiment judicial. AngloGold Ashanti,² que és una de les companyies mineres més grans del món, ha estat acusada repetidament de contaminació i de destrucció d'espai vital a la mina Obuasi. S'ha detectat un problema de contaminació continuada de l'aigua i la terra, que al seu torn han causat malalties i inseguretats alimentària, sense que s'hi hagi respost amb processos judicials o amb una compensació adequada per a la població local (ActionAid, 2006).

3.2.2. INTERFERÈNCIA POLÍTICA

Suport al líder polític:

A les eleccions presidencials de 2004, J. Kufour fou reelegit per a un segon mandat amb el 52,45% dels vots (African Elections Database, 2009). Les eleccions i les campanyes foren declarades lliures i justes per la comunitat internacional, l'equip de supervisió de la Comunitat Econòmica d'Estats de l'Àfrica Occidental (ECOWAS), la Coalició d'Observadors d'Eleccions Nacionals (CODEO) i el poble ghanès (Guri, 2005). En les eleccions presidencials de 2008, J. Atta Mills fou elegit

2. AngloGold Ashanti és subsidiària d'Anglo American, amb seu a Londres.

amb un 50,23% del vot a la segona ronda (African Elections Database, 2009). Segons la Missió d'Observació Electoral de la Unió Europea i el Carter Centre, les eleccions es van portar a terme d'una manera oberta, transparent i competitiva, amb respecte pels drets fonamentals i satisfent els requisits internacionals i regionals (EUEOM, 2009; The Carter Centre, 2011). Tanmateix, d'acord amb la CODEO, l'elevada participació era qüestionable en vista de les irregularitats i la violència generalitzades durant el cens dels votants i per l'absència d'investigacions en profunditat. A més, les disposicions constitucionals i legals per evitar el vot ètnic en bloc es valoraren com insuficients, igual que l'observança d'institucions i procediments informals. Malgrat tot, cap dels grans partits va insistir en que hi hagués investigacions, mentre que els resultats de les eleccions i les campanyes generalment han estat considerats correctes (Jockers, 2009).

Intervenció en la política interna:

No s'han registrat casos importants d'intervenció britànica directa en la política interna de Ghana. Tanmateix, en vista de l'elevada presència de corrupció (posició 69 en l'informe 2009 de Transparency International, amb un 37% de corrupció), no es pot descartar el suborn a polítics locals amb l'objectiu d'obtenir-ne beneficis econòmics. Quant a la presència de personal britànic, aparentment tots els alts càrrecs de l'administració són ocupats per personal local (GIMPA, 2011).

3.2.3. DEPENDÈNCIA FINANCERA

Control monetari:

En el cas de Ghana no hi ha control monetari pel Regne Unit. Ben aviat, Ghana establí bancs propis i introduí la seva moneda pròpia, que va estar lligada a la lliura esterlina fins a 1961 i al dòlar estatunidenc fins a 1986. Des de llavors, tant la política financera com la moneda són independents. Les reserves monetàries es troben principalment en mans del país, tot i l'elevada presència de bancs britànics (Amin, 1971; Mongabay, 1994).

Abusos en l'ajuda al desenvolupament:

Hi ha hagut casos importants d'abús en matèria d'ajuda al desenvolupament, amb l'objectiu d'afavorir empreses britàniques. Especialment en els últims anys, la cooperació s'ha centrat cada vegada més en el sector privat i l'ajuda s'ha fet servir per promoure interessos econòmics i per facilitar l'accés d'empreses pròpies a les matèries primeres i els mercats. Aquesta pràctica s'ha fet més comú, en particular, per la multilateralització de l'ajuda al desenvolupament, que canalitza l'ajuda governamental mitjançant les IFI. Alguns estudis mostren que la Corporació Financera Internacional (CFI), que forma part del grup del Banc Mundial, emet més d'un terç del total de crèdits emprats per promoure el sector privat i n'atorga un 65% a grans transnacionals (Alliance Sud, 2011).

En el cas de Ghana, l'any 2008 l'empresa britànica Vodafone va adquirir un 70% de Ghana Telecom, l'empresa nacional de telecomunicacions ghanesa, mitjançant un crèdit de 300 milions de dòlars de la CFI, que en cobria més d'un terç del cost (Alliance Sud, 2011).

3.2.4. PRESENCIA MILITAR

Acords de defensa:

No es disposa d'informació pública sobre l'existència ni els continguts dels acords de defensa actuals entre el Regne Unit i Ghana.

Nkrumah s'oposava clarament al concepte dels pactes de defensa i criticava totes les intervencions militars britàniques al continent, per la qual cosa sota el seu lideratge l'exèrcit ghanès fou africanitzat molt ràpidament i s'evitaren els acords de defensa amb el Regne Unit (Omoigui, 2006; Mongabay, 1994). Més endavant, els governants, generalment prooccidentals, diversificaren les fonts d'assistència militar per obtenir suport de diversos països (Mongabay, 1994).

D'acord amb l'Alt Comissionat britànic (British High Commission), la presència militar britànica a Ghana s'ha reduït en els últims anys. No obstant això, encara es manté un «potent programa d'assistència i cooperació militar», d'acord amb el qual tropes ghaneses reben entrenament al Regne Unit i personal militar britànic proporciona entrena-

ment a Ghana, finançat majoritàriament pel Regne Unit (British High Commission, 2010).

Intervencions militars:

En el període analitzat (2004-2011), no hi ha hagut intervencions militars oficials del Regne Unit a Ghana.

3.2.5. RECAPITULACIÓ

El Regne Unit manté una influència econòmica important sobre Ghana, tant mitjançant l'Acord de Cotonou, que reforça el paper de Ghana com a proveïdor de matèries primeres, com a través de la notable presència de transnacionals britàniques, que sovint gaudeixen d'un tracte de favor.

Pel que fa a la interferència política, no sembla haver-ne, en el sentit que en les darreres dues eleccions no es va poder identificar cap intervenció britànica i que no hi havia personal britànic en càrrecs importants del govern de Ghana. Tanmateix, Ghana mostra uns nivells de corrupció elevats, que poden beneficiar els interessos britànics per vies difícilment mesurables.

També es constata una lleugera dependència financera, no en termes de control monetari sinó perquè s'utilitza l'ajuda el desenvolupament per mantenir la presència de transnacionals britàniques a Ghana.

La presència militar britànica no té lloc d'acord amb criteris establerts. El Regne Unit manté una cooperació militar amb Ghana, però no hi ha proves de l'existència d'acords de defensa que garanteixin el suport militar als governants actuals a canvi d'un tracte econòmic de favor, a més que no s'han registrat intervencions militars directes durant el període d'anàlisi.

En resum, el Regne Unit conserva la seva influència econòmica i Ghana s'hi veu lligada per una certa dependència financera. Tanmateix, no hi ha proves d'interferències política ni de presència militar, de manera que, d'acord amb els criteris preestablerts, no es pot considerar que la relació entre Ghana i el Regne Unit sigui neocolonial.

4. PATRONS D'INFLUÈNCIA FRANCESA I BRITÀNICA

Les conclusions sobre els dos casos analitzats es poden resumir amb l'argument de Makhtar Diouf, d'acord amb el qual, mentre que França intenta mantenir unes relacions molt estretes amb les seves antigues colònies, en termes econòmics, polítics, financers i militars, el Regne Unit sembla limitar la intervenció a l'esfera econòmica, oferint assistència tècnica i assegurant mercats per a les seves empreses (Diouf, 2001). De fet, d'acord amb el marc conceptual establert, França exerceix un clar control neocolonial sobre el Camerun, mentre que la relació del Regne Unit amb Ghana sembla més independent i limitada a la influència econòmica i a una dependència financera menor.

A part de constatar la presència de neocolonialisme al Camerun o a Ghana, la comparació dels dos casos també permet treure unes quantes conclusions sobre l'estratègia de França i el Regne Unit en general i posa de manifest unes diferències i unes similituds determinades.

4.1. DIFERÈNCIES

Políticament, França encara mostra una gran implicació al Camerun, igualment que en altres excolònies. Tot i la retirada política que s'anuncià amb ocasió de la cimera de 1990 a La Baule, en què s'establí la promoció de la democràcia com el nou objectiu fonamental de la política africana de França, posteriorment l'elit política francesa aparentment mantenia la implicació en els afers polítics africans (Schraeder, 1997). Pel contrari, el Regne Unit va abandonar bona part del seu control polític sobre Ghana.

Les mateixes diferències es poden observar en l'esfera financera. Mentre que la influència del Regne Unit es limita a la utilització d'una part de l'ajuda al desenvolupament per als seus interessos econòmics, França manté un fort control de totes les decisions financeres del Camerun, principalment a través de la unió monetària del CFA. De fet, les àrees monetàries solien ser un mitjà important per conservar el

control sobre excolònies i foren instaurades per totes les grans expotències colonials a l'Àfrica. No obstant això, només l'àrea del franc francès ha estat capaç de mantenir-se influent. Al contrari de les expectatives dels que entenien la devaluació del franc CFA l'any 1994 com l'inici de la retirada financera francesa, l'àrea del franc francès roman força intacta i, fins i tot, s'ha estès gràcies a la seva recent vinculació a l'euro (Faes, 2001). Les polítiques financeres restrictives imposades per França tenen com a resultat una considerable dependència monetària que, d'acord amb alguns autors, deliberadament manté pobres els països africans i n'inhibeix la industrialització i un desenvolupament adequat (Kohnert, 1998). Per contra, l'àrea de la lliura esterlina ha estat molt més laxa des del principi i Ghana va establir amb èxit bancs nacionals i una moneda propis poc després de la independència (Nkrumah, 1965).

En termes militars, la presència britànica també és menys visible. Malgrat tot, aquest fet pot derivar-se en part de la política militar britànica, molt discreta, que fa que només hi hagi accés públic a una quantitat limitada d'informació sobre la matèria. A més, el fet que Ghana hagi estat aplicant en gran manera una política liberal que no representava un perjudici per a la influència econòmica britànica podria haver contribuït a reduir la necessitat de presència militar britànica. Pel contrari, la política militar francesa segueix en bona part inalterada. D'acord amb diversos autors, la recent reforma dels acords de defensa no comportarà una vertadera retirada de França en termes militars, sinó que més aviat tindrà com a resultat un canvi en els mitjans aplicats, en el sentit que un nombre creixent d'intervencions franceses buscaran el suport internacional i un mandat de les NU (Grey, 1990; Survie, 2010). A més, la presència militar continuada i l'existència de forces de desplegament ràpid semblen reduir, per si mateixes, la probabilitat de revoltes internes (Grey, 1990).

Una altra diferència important està relacionada amb la difusió als mitjans de la influència francesa i britànica a l'Àfrica. Mentre que els interessos del Regne Unit a Ghana no són gaire coneguts i no tenen presència als mitjans de comunicació, la política africana de França ha estat anunciada públicament i denunciada amb regularitat. Atès que

la influència britànica s'exerceix gairebé exclusivament mitjançant la presència d'empreses transnacionals, hi ha poca informació públicament disponible sobre la política britànica a Ghana. D'altra banda, la política africana de França ha estat sotmesa a un seguiment estret per organitzacions de la societat civil i per ONG des de la dècada dels noranta, quan el llibre de François-Xavier Verschave sobre la denominada «Françafrique» documentà i denuncià per primer cop el neocolonialisme francès a l'Àfrica (Verschave, 1998; Faes, 2001). Tanmateix, tot i que anteriorment els polítics francesos solien ser força explícits sobre les seves intencions a l'Àfrica,³ posteriorment el discurs polític esdevingué molt més discret (Chafer, 1992). De fet, a la cimera francoafricana de 1990 a La Baula, Mitterrand insistí en que en el futur l'ajuda francesa es concentraria en règims democràtics. Tanmateix, l'anàlisi de la distribució de l'ajuda francesa mostra que la major part de l'ajuda financera gal·la seguia destinada a règims corruptes (Martin, 1995).

En resum, les dos principals expotències colonials segueixen estratègies molt diferents pel que fa a les excolònies de l'Àfrica. El més probable és que aquestes actuals diferències en les relacions s'originin, com a mínim parcialment, en els diferents models de colonització aplicats per França i el Regne Unit, respectivament. Mentre que la colonització britànica se sostenia principalment amb institucions fortes, la colonització francesa fou molt més profunda, ja que requeria una bona assimilació de la cultura i les estructures franceses pels països que n'eren objecte.

4.2. SIMILITUDS

La influència francesa i britànica al Camerun i Ghana mostra similituds en termes econòmics, ja que ambdós països mantenen termes de comerç que perpetuen el paper de Ghana i el Camerun com a proveïdors de matèries primeres i compradors de productes manufacturats.

3. Eren comuns les declaracions com «Sense l'Àfrica no hi haurà història de França al segle XXI», de François Mitterrand (Chafer, 1992 p.40), o «La implantació de les empreses franceses a l'Àfrica és una prioritat», d'Alain Joyandel, secretari d'Estat de Cooperació (Survie, 2009 p.7).

A més, les dues excolònies hi són presents mitjançant diverses empreses transnacionals que monopolitzen determinades àrees econòmiques, com els sectors de la mineria i de les telecomunicacions a Ghana i els camps de l'explotació forestal i el transport al Camerun.

Els dos casos d'estudi exemplifiquen a més dues tendències citades per Makhtar Diouf i Géraldine Faes, és a dir, la tendència a la multilateralització i la tendència a la privatització de les relacions entre les antigues potències colonials i les seves excolònies (Diouf, 2001; Faes, 2001).

La tendència a la multilateralització de les relacions

Al llarg de les darreres dècades, s'ha pogut percebre una progressió clara des del bilateralisme fins al multilateralisme pel que fa als acords comercials, l'ajuda al desenvolupament i les intervencions militars. A través de les quatre convencions de Lomé i el recent acord de Cotonou, gran part dels acords comercials inicialment bilaterals ha estat reemplaçada per una pràctica multilateral que inclou els països de la CEE i l'ACP. D'una manera similar, l'ajuda al desenvolupament i la inversió privada s'han canalitzat cada vegada més a través d'IFI com l'FMI i el Banc Mundial. Així mateix, les intervencions militars han implicat diverses potències i requerit l'aprovació de les NU d'una manera creixent. D'acord amb Tony Chafer i Guy Martin, aquesta multilateralització gradual ja començà durant la dècada dels vuitanta i, generalment, no ha comportat avantatges per als països africans (Chafer, 1992; Martin, 1985). Especialment, la multilateralització dels acords de comerç contribuï a obrir els mercats africans, fent-los més accessibles a tots els membres de la CEE, de la mateixa manera que la dependència fiscal mantinguda per França acabà beneficiant tots els membres de la Unió Europea, atès que vinculava el CFA a l'euro. A més, els fluxos d'ajuda al desenvolupament han esdevingut menys controlables a conseqüència de la seva multilateralització.

La tendència a la privatització de les relacions

La multilateralització ha anat acompanyada d'una privatització de les relacions, en el sentit que els cercles empresarials, cada vegada

més, han pres el control de les xarxes polítiques existents i les han transformades en *lobbies* econòmics, en què les empreses transnacionals interactuen directament amb líders polítics que els són afins per preservar els seus guanys econòmics (Verschave, 1994; Faes, 2001; Diouf, 2001b).⁴ Aquesta evolució sembla provenir principalment de la globalització i de l'auge de les IFI i la seva promoció del liberalisme, que han contribuït a incrementar el poder de les empreses transnacionals respecte dels estats (Diouf, 2001b). Tanmateix, aquesta major posició de privilegi i les pràctiques monopolístiques que en resulten constitueixen un dels principals obstacles per al sorgiment de mercats local i per a una industrialització adequada. A més, són una causa de contaminació, corrupció, sobreexplotació de recursos i negligència social (Survie, 2009).

D'una manera similar, s'ha desenvolupat una privatització de l'ús de la violència, que es fa palesa en el desplegament recurrent de forces mercenàries per interessos privats (Goldsborogh, 1979).

5. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquesta dissertació consistia en fer operatiu el concepte de neocolonialisme per tal de presentar un marc de criteris que permeti mesurar la presència de neocolonialisme en un país aplicant-ho a dos estudis de cas, partint de la premissa que la presència del neocolonialisme és, fins a cert punt, mesurable.

L'aplicació del marc conceptual als dos casos d'estudi ha mostrat que, durant el període 2004-2011, França conserva amb el Camerun una relació neocolonial en totes les dimensions, mentre que la presència del Regne Unit a Ghana es limita a la influència econòmica i a una

4. Hi ha diversos exemples de la vinculació entre l'empresa i la política que comportava la privatització de la relació amb països africans. Per exemple, Jean-Cristophe Mitterrand, fill de l'antic president de França, feia d'assessor d'affers africans mentre era un dels principals accionistes de l'empresa d'explotació de fusta del Camerun SFID. D'una manera similar, Michel Roussin, era vicepresident de Bolloré i ministre de Cooperació a la vegada, mentre que Dominique Strauss-Kahn, l'antic director gerent de l'FMI, era un dels principals líders en la negociació per vincular el CFA a l'euro (Survie 2009; EconFin 1999).

lleugera dependència financera, la qual cosa no ens permet definir-la com neocolonial d'acord amb els criteris establerts. Addicionalment, l'anàlisi ha permès d'identificar tendències generals cap a una multilateralització i una privatització de les relacions entre les antigues potències colonials i les seves excolònies: la multilateralització, pel que fa a les relacions comercials, la provisió d'ajuda i les intervencions militars; i la privatització, pel que fa a les relacions entre les empreses transnacionals estrangeres i el govern local, així com l'ús de la violència per les empreses transnacionals.

Aquests resultats han palesat que el marc establert és funcional i que té una capacitat raonable de mesurar la presència de neocolonialisme en un país. A més, els resultats han estat clars i els criteris s'han mostrat aplicables a la majoria de casos.

No obstant això, hi ha algunes limitacions evidents a l'anàlisi. En primer lloc, la definició de neocolonialisme i els criteris establerts per mesurar-lo es basen en una concepció molt restringida, per la qual cosa els resultats només es refereixen a una forma més aviat intervencionista de neocolonialisme i no responen a vies més subtils d'influència. En segon lloc, només s'han analitzat dos casos, la qual cosa no atorga gaire pes als patrons explicats. A més, els dos països analitzats no són precisament en la mateixa posició, ja que França tindrà més interès pel Camerun que el Regne Unit per Ghana. En tercer lloc, determinats documents que mostrarien informació important, com els acords de defensa, no són accessibles per al públic, la qual cosa limita considerablement l'abast dels resultats. A més, en el cas del Regne Unit, es manté un grau de secretisme molt major, pel que fa als interessos del país en excolònies, que en el cas de França, de manera que es genera una situació d'informació asimètrica que probablement reforça la conclusió que França té molta més implicació al Camerun que el Regne Unit a Ghana. Finalment, si tenim en compte la varietat de definicions del concepte de neocolonialisme, l'intent d'establir una quantitat limitada de criteris pertinents per mesurar-lo comporta, inevitablement, un cert grau de subjectivitat.

Malgrat tot, les limitacions d'aquesta investigació obren una via per altres possibilitats de recerca. Per exemple, el marc conceptual propo-

sat es podria aplicar a més casos per eixamplar els resultats i dotar de més pes les conclusions generals. D'una manera similar, es podria eixamplar el marc conceptual per incloure-hi més criteris. D'altra banda, també podria ser interessant aprofundir en la recerca sobre les tendències constatades cap a la multilateralització i la privatització de les relacions entre les antigues potències colonials i les seves excolònies. Igualment, es podria analitzar la influència d'altres grans potències com la Xina o els Estats Units en els països d'independència recent.

BIBLIOGRAFIA

- ActionAid. «Gold rush – The impact of gold mining on poor people in Obuasi in Ghana.» http://www.actionaid.org.uk/doc_lib/gold_rush.pdf (consultat el 15 de setembre de 2011)
- African Elections Database. «Elections in Cameroon.» <http://africanelections.tripod.com/cm.html> (consultat el 6 de setembre de 2011)
- African Elections Database. «Elections in Ghana.»
http://africanelections.tripod.com/gh.html#2004_Presidential_Election (consultat el 6 de setembre de 2011)
- Alliance Sud. «European development cooperation: trend towards self-interest.»
<http://www.alliancesud.ch/en/policy/aid/european-development-cooperation> (modificat per última vegada el 18 d'abril de 2011)
- Amin, Samir. 1973. *Neo-colonialism in West Africa*. Londres: Penguin.
- Ardent, Philippe. 1965. «Le néo-colonialisme: thème, mythe et réalité.» *Revue française de science politique*, 5. (837-855).
- Bank Information Center, BIC. «World Bank announces withdrawal from Chad-Cameroon Pipeline after early repayment.» <http://www.bicusa.org/en/Article.3892.aspx> (consultat el 16 de setembre de 2011)
- Banque de France (a). «Instituts d'émission et monnaies des pays et territoires de la zone franc.» <http://www.banque-france.fr/fr/eurosys/telechar/zonefr/liste.pdf> (consultat el 16 de setembre de 2011)
- Banque de France (b). «Convention régissant l'Union Economique de l'Afrique centrale U.E.A.C.» <http://www.banque-france.fr/fr/eurosys/telechar/zonefr/ueac.pdf> (consultat el 16 de setembre de 2011)
- Banque de France (c). «Convention régissant l'Union monétaire de l'Afrique centrale U.M.A.C.» <http://www.banque-france.fr/fr/eurosys/telechar/zonefr/umac.pdf> (consultat el 16 de setembre de 2011)

- British High Commission in Accra. 2011. «UK Trade and Investment.»
- <http://ukinghana.fco.gov.uk/en/about-us/working-with-ghana/annual-report/annual-report-2009/ukti> (modificat per última vegada el 9 de març de 2011)
- British High Commission in Accra. 2010. «Defence relations.»
- <http://ukinghana.fco.gov.uk/en/about-us/working-with-ghana/defence-relations/> (modificat per última vegada el 2010)
- British High Commission in Accra. 2009. «UK in Ghana.»
- <http://ukinghana.fco.gov.uk/en/about-us/working-with-ghana/annual-report/annual-report-2009/ukti> (modificat per última vegada el 18 d'abril de 2009)
- Cameroononline. 2011. «Paul Biya n'organise jamais les élections pour perdre.» <http://www.cameroononline.org/2011/06/14/paul-biya-norganise-jamais-les-elections-pour-perdre/> (consultat el 2 de setembre de 2011)
- Chafer, Tony. 1992. «French African Policy: Towards change.» *African Affairs* 91/362. (37-51).
- Commonwealth Observer Group. *Cameroon Presidential Election 11 October 2004: Report of the Commonwealth Observer Group*. Londres: Commonwealth Secretariat.
- Cortés, José Luis. 1987. «Economía del África independiente: una economía de dependencia.» A *Africa Internacional: La economía*. Madrid: IEPALA.
- Crozier, Brian. 1964. *Neo-colonialism*. Londres: The Bodley Head.
- Deshayes, Benoit. 2008. «Afrique: où sont déployés les militaires français?» <http://www.linternaute.com/savoir/magazine/dossier/france-afrique/autres-pays.shtml> (modificat per última vegada el 2008)
- Diouf, Makhtar. 2001. «L'Afrique dans le dialogue Nord-Sud.» *Alternatives Sud* 8/3. (151-177).
- Diouf, Mamadou. 2001. «L'influence grandissante des multinationales.» *Croissance* 446. (18-19).
- EcoFin. «Sitzungsprotokoll zur Entscheidung des EU-Rates über Wechselkursfragen in Zusammenhang mit dem CFA-Franc und dem Komoren-Franc.»

- http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/de/ecofin/13168.D8.htm (consultat el 16 de setembre de 2011)
- Encyclopedia Britannica. «The history of Cameroon.»
- <http://www.sfu.ca/archaeology/museum/ndi/History.html> (consultat el 2 de setembre de 2011)
- Encyclopedia of the Nations. «Cameroon – History.»
- <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Cameroon-HISTORY.html> (consultat el 2 de setembre de 2011)
- Esseys, John. 1971. «Political Independence and Economic Decolonization: The Case of Ghana under Nkrumah.» *The Western Political Quarterly* 24/1. (59-64).
- Essoh, Moïse. 2009. «Le CODE interpelle le Premier Ministre Français sur la politique de la France au Cameroun.» <http://lecode.afrikblog.com/archives/2009/05/21/13817466.html> (modificat per última vegada el 2009)
- European Union Election Observation Mission to Ghana EUEOM. 2009. *Final Report on the Presidential and Parliamentary Elections 2008*. Brussel·les: Unió Europea.
- Faes, Géraldine. 2001. «Françafrique: Le partage des dépouilles.» *Croissance* 446. (15-17).
- FAO. «Legal compliance in the forestry sector. Case study: Cameroon. Final report.» <http://www.fao.org/forestry/19580-0b266e69b6880da012e1a1875f2319a15.pdf> (consultat el 14 de setembre de 2011)
- France Diplomatie. 2011. «La France et le Cameroun.»
- http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/cameroun_361/france-cameroun_1114/index.html (modificat per última vegada el 22 de juny de 2011)
- Ghana Institute of Management and Public Administration, GIMPA. «Staff directory.» http://www.gimpa.edu.gh/component?option=com_staffdirectory/Itemid,221/limit,20/mode,search/view,staffsearch/ (consultat el 12 de setembre de 2011)
- Global Forest Watch. 2000. «An overview of logging in Cameroon.»

- <http://www.globalforestwatch.org/common/cameroon/english/report.pdf> (modificat per última vegada el 2000)
- Global Witness. 2003. «Cameroon: Global Witness details cases of illegal logging.»
- <http://www.globalwitness.org/library/cameroon-global-witness-details-cases-illegal-logging> (modificat per última vegada el 5 de febrer de 2003)
- Goldsborough, James. 1979. «Dateline Paris: Africa's Policeman.» *Foreign Policy* 33 (174-190).
- Grey, Robert. 1990. «A Balance Sheet on External Assistance: France in Africa.» *The Journal of Modern African Studies* 28/1. (101-114).
- Guri, Ben. 2004. «Report on Ghana 2004 Elections.» http://www.kas.de/wf/doc/kas_7161-1522-2-30.pdf?050928113914 (consultat l'11 de setembre de 2011)
- Hilary, John. 2010. «Africa: Dead Aid and the return of Neoliberalism.» *Race class* 52/2. (80-84).
- Historyworld. «History of Cameroon.»
- <http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=ad39> (consultat el 2 de setembre de 2011)
- Jockers, Heinz, Dirk Kohnert i Paul Nugent. 2009. *The Successful Ghana Election of 2008 - A Convenient Myth? Ethnicity in Ghana's Elections Revisited*. Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies.
- Kabunda Badi, Mbuyi. 1996. «El neocolonialismo en África. Sus formas y manifestaciones.» *Cuadernos África América Latina* 24. (63-68).
- Kohnert, Dirk. 1998. «The Euro, a blessing for Africa? Consequences of the peg of the African Franc CFA to the Euro.» *Afrika-Jahrbuch 1997*. German Institute of Global and Area Studies. (59-70).
- Laurean, Mbapndah. 2005. «Cameroon: Democracy at a Crossroads.» <http://www.monitor.upeace.org/pdf/cameroon.pdf> (modificat per última vegada el 2005)
- Le Monde. 2006. «La présence militaire française en Afrique.»

- http://www.lemonde.fr/afrique/infographie/2006/04/13/la-presence-militaire-francaise-en-afrique_761588_3212.html (modificat per última vegada el 13 d'abril de 2006)
- Martin, Guy. 1995. «Continuity and Change in Franco-African Relations.» *The Journal of Modern African Studies* 33/1. (1-20).
- Martin, Guy. 1985. «The historical, economic and political bases of France's African policy.» *The Journal of Modern African Studies* 23/2. (189-208).
- Martin, Guy. 1984. «African-European Economic Relations under the Lomé Convention: Commodities and the Scheme of Stabilization of Export Earnings.» *African Studies Review* 27/3. (41-66).
- Mensah, Anthony. 1979. «The process of monetary decolonization in Africa.» *Utafiti* 4/1 (45-63).
- Merinero, María Jesús. 2001. «África poscolonial: Los efectos del neocolonialismo.» *Estudios Africanos* 15/27. (29-42).
- Mongabay. «Ghana.» <http://www.mongabay.com/history/ghana/ghana-introduction.html> (consultat el 6 de setembre de 2011)
- Mujongue, Cécile. «L'exaspération des riverains des "plantations Bolloré".»
- <http://survie.org/billets-d-afrique/2011/202-mai-2011/article/l-exasperation-des-riverains-des> (modificat per última vegada el 6 de juny de 2011)
- Nabakwe, Ruth. 2002. «CFA, the devil is in the detail.»
- http://findarticles.com/p/articles/mi_qa5391/is_200207/ain21315898/ (modificat per última vegada el 2002)
- Nkrumah, Kwame. 1968. *Neo-colonialism: the last stage of imperialism*. Londres: Panaf Ltd.
- Observatoire National des Droits de l'Homme. 2008. «Cameroun - Une répression sanglante à huis clos.» http://www.liberationafrique.org/IMG/pdf/Rapport_Cameroun_ONDH_fevrier_2009-2.pdf (modificat per última vegada el 2008)
- Omoigui, Nowamagbe. 2006. «Military defence pacts in Africa.» <http://www.dawodu.com/omoigui1.htm> (modificat per última vegada el 2006)

- PNB Paribas. 2001. «Challenges facing the CFA franc.»
- [http://economic-research.bnpparibas.com/applis/www/RechEco.nsf/o/63552E1ACoD7091EC1256BA30056B490/\\$File/Co110_a1.pdf?OpenElement](http://economic-research.bnpparibas.com/applis/www/RechEco.nsf/o/63552E1ACoD7091EC1256BA30056B490/$File/Co110_a1.pdf?OpenElement) (modificat per última vegada el 2001)
- Primo, Alice. 2011. «Bolloré - Vilgrain: la terre, la sueur et le sang.»
- <http://survie.org/billets-d-afrique/2011/198-janvier-2011/article/bollore-vilgrain-la-terre-la-sueur> (modificat per última vegada el 21 de març de 2011)
- Rat der Europäischen Union. 1998. «Entscheidung des Rates vom 23. November 1998 über Wechselkursfragen im Zusammenhang mit dem CFA-Franc und dem Komoren-Franc.» (modificat per última vegada el 1998)
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:320:0058:0059:DE:PDF>
- República del Camerun. 2011. «La Présidence - Les Proches Collaborateurs du Président.»
- http://www.prc.cm/index_en.php?link=les_collaborateurs_du_president_de_la_republique_secretariat_general (modificat per última vegada el 2011)
- Sartre, Jean-Paul. 2006. *Colonialism and Neocolonialism*. Londres: Routledge.
- Schraeder, Peter. 1997. «France and the great game in Africa.» *Current History* 107. (206-211).
- SIPA. «Chad Cameroon Oil Pipeline Project - a study tool and case study.»
- <http://www.columbia.edu/itc/sipa/martin/chad-cam/index.html> (consultat el 17 de setembre de 2011)
- Somalipress. 2009. «Modern history of Cameroon.»
- <http://www.somalipress.com/cameroon-overview/modern-history-cameroon-1070.html> (modificat per última vegada el 13 de setembre de 2009)
- Somalipress (b). 2009. «Government and Politics of Cameroon.»
- <http://www.somalipress.com/cameroon-overview/government-and-politics-cameroon-1067.html> (modificat per última vegada el 13 de setembre de 2009)

- Survie. 2010. «Malgré les discours de rupture, l'armée française demeure omniprésente dans ses anciennes colonies africaines.» <http://survie.org/francafrique/article/malgre-les-discours-de-rupture-1> (modificat per última vegada el 16 de febrer de 2010)
- Survie. 2009. *France-Afrique: Diplomatie, Business et Dictatures*. París: Survie.
- Survie (b). 2009. «Total privatise la marine camerounaise.»
- <http://survie.org/billets-d-afrique/2009/180-mai-2009/article/total-privatise-la-marine> (modificat per última vegada l'1 de maig de 2009)
- The Carter Centre. 2011. «Waging Peace: Ghana.» <http://www.cartercenter.org/countries/ghana-peace.html> (modificat per última vegada el 2011)
- The Frontier Telegraph. 2007. «25 years of Biya's peace and stability - an editorial.»
- http://www.thefrontier Telegraph.com/content/110107/biyas_peace.html (modificat per última vegada el 2007)
- Transparency International. 2010. «Global Corruption Barometer 2010.»
- http://www.transparency.ch/de/PDF_files/GCB/TI_Global_Corruption_Barometer_2010.pdf (modificat per última vegada el 2010)
- Transparency International. 2003. «Highlights from Transparency International.»
- http://www.transparency.org/news_room/latest_news/press_releases/2003/2003_01_22_gcr2003_regional_highlights (modificat per última vegada el 21 de juny de 2003)
- Vajrushev, Vasili. 1974. *El neocolonialismo y sus métodos*. Moscou: Editorial Progreso.
- Verschave, François-Xavier. 1998. *La Françafrique: Le plus long scandale de la République*. París: Éditions Stock.
- Waulthier, Claude. 1972. «France and Africa: "Long Live Neo-Colonialism."» *Issue: A Journal of Opinion* 2/1. (23-26).
- Worldwide Governance Indicators. 2010. «Cameroon.»
- http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_chart.asp (modificat per última vegada el 2010)

DOCUMENTS DE TREBALL DE L'ICIP – NORMES DE LLIURAMENT:

Institut Català Internacional per la Pau (ICIP)

- El principal objectiu de l'ICIP és promoure una cultura de la pau a Catalunya, així com arreu del món, donar suport a solucions pacífiques i a la resolució de conflictes i donar a Catalunya un paper actiu com a agent de la pau i de la investigació de la pau. L'ICIP, partint de la coherència entre els fins i mitjans, es regeix pels principis de promoció de la pau, de la democràcia, de la justícia, de la igualtat i de l'equitat en les relacions entre persones, pobles, cultures, nacions i estats. Té com a objectiu treballar per a la seguretat humana, el desarmament, la prevenció i la resolució pacífica de conflictes i tensions socials, i l'enfortiment de les arrels de la pau i de la convivència, de la construcció de la pau i de la defensa dels drets humans.

Objectius de la publicació

- L'ICIP vol crear un fòrum obert sobre temes relacionats amb la pau, els conflictes i la seguretat. El seu objectiu és obrir el debat i la discussió sobre els problemes actuals, tant teòrics com relacionats amb la recerca i el manteniment de la pau al nostre món. L'ICIP s'esforça per connectar un grup de veus eclèctic, com ara acadèmics, estudiants de doctorat, representants d'organitzacions no governamentals i representants institucionals, i per facilitar l'expressió de treballadors i escriptors amb enfocaments innovadors i constructius en la pau i la resolució de conflictes.

Abast de la publicació (llista de temes)

- L'ICIP s'interessa en les obres relacionades amb la pau, els conflictes i la recerca sobre seguretat. El seu objectiu és oferir coneixement innovador i plural sobre temes de metodologia de recerca per la pau, d'història i desenvolupament de les in-

vestigacions sobre la pau, educació per la pau, creació i manteniment de la pau, resolució de conflictes, seguretat de les persones, drets humans, seguretat mundial, seguretat ambiental, estudis de desenvolupament relacionats amb la pau i la seguretat, legislació internacional relacionada amb la pau, la democràcia, la justícia i la igualtat, desarmament, gènere, identitat i ètica amb relació a la pau, la ciència i la tecnologia associades amb la pau i la seguretat.

Públic:

- L'ICIP vol proporcionar materials accessibles, valuosos i ben documentats a totes aquelles persones interessades en la promoció de la pau. El nostre públic són acadèmics i investigadors, estudiosos de la pau i de la seguretat, treballadors de camp, representants institucionals i governamentals i el públic en general.

El procés de revisió

- Revisió feta per experts. Les presentacions hauran de ser enviades directament a l'editor de la sèrie (recerca.icip@gencat.cat), que comprovarà si l'article compleix els criteris formals i generals d'un article d'investigació, i posarà en marxa una revisió.
- El procediment de revisió és de *peer review*. El director de la sèrie triarà dos revisors anònims, en general, membres de la junta editorial, però també pot encarregar una revisió externa.
- Als revisors se'ls demana la redacció d'una ressenya en el termini d'un mes després d'haver rebut el document. Els comentaris han d'indicar clarament una d'aquestes quatre opcions: (1) acceptar sense canvis, (2) acceptar amb canvis menors, (3) permetre una segona presentació després d'haver fet canvis importants, i (4) rebutjar. Les opcions de la 2 a la 4 requereixen alguns comentaris detallats. Si un article és acceptat (opció 1 o 2), es demana als revisors que ajudin als autors a corregir els petits errors lingüístics o d'altres mitjançant anotacions en el

manuscrit. Si per a aquesta tasca utilitzen la funció de control de canvis, caldrà que s'assegurin que les observacions són anònimes.

Qui pot presentar articles?

- El criteri principal per a la presentació d'articles d'investigació és la consideració que aquest text pot ser presentat a una bona revista de acadèmica.
- S'espera del personal de l'ICIP, col·laboradors i visitants afiliats que presentin un article relacionat amb la seva investigació mentre són a l'ICIP.

Sistema de presentació

- Totes les presentacions es poden fer a l'adreça de correu electrònic de l'ICIP: recerca.icip@gencat.cat amb «Article d'investigació – presentació» com a assumpte del missatge.

Nota biogràfica de l'autor

- Tots els autors han de presentar una breu nota biogràfica que inclogui el nom complet, afiliació, adreça de correu electrònic, informació de contacte si cal i un historial professional breu. Aquesta informació s'haurà d'indicar en un full a part amb el títol. Qualsevol altra referència personal ha de ser eliminada de la presentació per tal de garantir-ne l'anonimat.

Resum

- Tots els treballs hauran d'incloure un resum en anglès (150 paraules màx.).

Paraules clau

- També s'exigeix una llista de quatre a sis paraules clau.

Llenguatge i estil

- Els autors poden presentar articles redactats en català, castellà o anglès. La presentació ha d'estar escrita amb claredat i ha de ser de fàcil lectura, amb títols que assenyalin el comen-

çament de cada secció. El document s'ha de presentar amb la font Arial 11 a doble espai i les pàgines han d'estar numerades.

- Els treballs no poden superar les 15.000 paraules (incloses les notes a peu i les referències). Els articles més llargs es tornaran a l'autor amb la petició que siguin abreujats. Els treballs que requereixen una presentació de les dades més extensa poden afegir-les en un apèndix que es comptarà per separat. Els apèndixs hauran de presentar les dades en un format de fàcil lectura i condensat.
- No s'acceptaran treballs que necessitin una revisió lingüística extensa. L'autor ha d'aplicar les petites correccions lingüístiques (així com les modificacions necessàries) suggerides pel revisor abans de l'edició final del document.

Notes al peu

- Es poden utilitzar notes al peu per proporcionar al lector informació relacionada amb el tema de l'article. Les paraules de les notes també es comptabilitzaran.

Bibliografia

- Sistema de dades d'autor de Harvard. En aquest sistema, les fonts se citen breument en el text, en general entre parèntesis, per cognom de l'autor i data de publicació. Les cites curtes s'amplien en una llista de referències en ordre alfabètic on es proporciona la informació bibliogràfica completa. Les referències bibliogràfiques han de seguir el *Chicago Manual of Style* (15a edició).

Vegeu la guia ràpida per a una citació a l'estil de Chicago a:

http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Generadors de cites:

<http://www.workscited4u.com/>

<http://citationmachine.net/>

ICIP WORKING PAPERS

2011/4

El Foro Social Mundial y los movimientos antisistémicos
per Jordi Calvo Blackburn
(disponible en castellà i anglès)

2011/3

Cultural Relativism in the Universal Periodic Review of the Human Rights Council
per Roger Lloret Blackburn
(disponible en català i anglès)

2011/2

Nuevas tendencias en la construcción de la paz.
Otra forma de innovación Social
per Paul Ríos i Gorka Espiau
(disponible en castellà i anglès)

2011/1

La lucha contra la impunidad de los crímenes internacionales en España: de la persecución a Pinochet a la inculpación del juez Garzón
per Claudia Jiménez Cortés
(disponible en castellà)

2010/9

The Security Council and the Legitimacy of the Use of Force: Legal, Normative, and Social Aspects
per Matilde Pérez Herranz
(disponible en castellà i anglès)

2010/8

Conflict, Peace and Security in Africa: an Assessment and New Questions After 50 Years of African Independence
per Rafael Grasa i Oscar Mateos
(disponible en català i anglès)

2010/7

La OEA y la promoción de la democracia en las Américas: un objetivo en construcción
per Neus Ramis
(disponible en castellà i anglès)

2010/6

The Evolution of the Climate Change Regime: Beyond a North-South Divide?
per Daniel Abreu Mejía
(disponible en català i anglès)

2010/5

Participation of Women in Peace Processes. The Other Tables
per María Vilellas
(disponible en català, castellà i anglès)

**INTERNATIONAL
CATALAN
INSTITUTE**

FOR PEACE

GRAN VIA DE LES CORTS CATALANES 658, BAIX
08010 BARCELONA (SPAIN)
T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80
ICIP@GENCAT.CAT | WWW.ICIP.CAT